

Vallás és erkölcs.

1932. március 6.

Gyümölcsseikről ismeritek meg őket. Vajjon a tövisről szednek-e szőlőt, vagy a bojtorjánról fügét. Ekképpen minden jó fa jó gyümölcsöt terem; a romlott fa pedig rossz gyümölcsöt terem. Nem teremhet a jó fa rossz gyümölcsöt, a romlott fa sem teremhet jó gyümölcsöt. Minden fa, amely nem terem jó gyümölcsöt, kivágattatik és tűzre vettetik. Ezért gyümölcsseikről ismeritek meg őket. (Máté VII. r. 16—20. v.)

A Szentírásnak most felolvasott igéiben az unitárius vallás nagy igazsága lüktet. Ha azt kérdeznék tőlem, ki unitárius, ezt mondanám: mindenki, aki Jézusnak ezt az intelmét megszívlelte és ennek megfelelően éli életét. Igaz, a Biblia, amelyen az Isten szent lelke által ihletett próféták, evangélisták és apostolok földi boldogságunk és mennyei üdvösségünk titkát írták meg, se nem unitárius, se nem református, se nem katolikus, hanem egyetemes értékű isteni igazságok könyve. A felolvasott

igékben azonban épen az a gondolat nyer művészi kifejezést, amely unitárius vallásunk lényegét és stílusát adja: az a gondolat, amely az erkölcsiséget hangoztatja és tartja az élet legnagyobb értékének. Jól sejtette az öreg Brassai Sámuel, az utolsó nagy magyar polihisztor, hogy az unitarizmus a jövő vallása, mert, amint az idő telik, az emberiség mindinkább rájön arra az igazságra, hogy nem az a fontos, hogy melyik felekezethez tartozunk, és hogy melyik templomba járunk imádkozni, hanem az, hogy milyen az erkölcsi életünk, mennyi jótulajdonság van szívünkben s mennyi hűséggel teljesítjük kötelességünket Istennel, hazánkkal és embertársainkkal szemben. Az ember értékét nem hitvallása, hanem erkölcseszabja meg. Az egyetlen mérték, amellyel az embereket osztályozni lehet, a jóság. Nem ismernek a földön az emberek között más felsőbbrendűséget, mint amit a szívjóság biztosít. S ha majd üt az óra és az Isten ítélőszéke elé állunk, hogy Ő, az igazságos bíró megmérjen és megítéljen, lelkünk üdvössége, vagy kárhozata felől döntsön, Ő nem keresztlevelünket kéri, nem társadalmi állásunkat vagy rangunkat, hanem szívünk érzületét nézi és cselekedeteinket rakja rá a láthatatlan égi mérlegre. „Nem mindenki,

aki ezt mondja nekem: Uram, Uram, megyen be a mennyek országába, hanem aki cselekszi az én mennyei Atyám akaratát“. Jézus sohasem arra figyelmeztette tanítványait, hogy mit higgyenek, mit ne higgyenek, hanem szüntelen csak a jócselekedetek gyakorlására intette őket. „Mert példát adtam néktek, hogy amiképen én cselekedtem veletek, ti is akképen cselekedjétek“. Nem dogmát hozott a világnak, mondván: ki azt hiszi üdvözülni, ki nem hiszi elkárhozik, hanem mint tökéletes ember, szent élet-ideál, megmutatott egy eszményi életlehetőséget, melyet ha követünk, a földön még a szegénységben is boldogságot, az egekben üdvösséget nyerünk, tekintet nélkül arra, hogy melyik templomba járunk imádkozni. Isten ítélőszéke előtt nincs katolikus, nincs református, nincs unitárius, — csak ember, jó ember vagy rossz ember, becsületes ember vagy hitvány ember. S az isteni dekrétum az üdvösség vagy a kárhozat felől minden ember számára az ő erkölcsiségében van megírva.

„*Gyümölcsaikről ismeritek meg őket*“. A fát gyümölcséről, az embert cselekedetéről lehet megismerni. Kertünk fájának nemessége felől sohase lehetünk biztosak mindaddig, amíg annak első gyümölcsét le nem szakítot-

tuk és meg nem ízleltük. Ki jó és ki rossz azok közül az emberek közül, akikkel az életben találkozom és dolgom akad, nem tudhatom, amíg cselekedeteiket nem látom. A tettek bizonyítanak. A vallásos hitnek is, ha őszinte és igaz, jó cselekedetekben kell kifejezésre jutnia. Nem őszinte és semmit sem ér az az imádság, melynek nem ad szent nyomatékot a jó cselekedet. Afia! Hiába mondasz kilenc „Hiszek egy“-et és hiába boncolgatod éles ésszel a teológiai tudományok titkát, nem ez a fontos, hanem az, hogy mi jót váltottál valóra a szeretet szent parancsolatából, melyre Isten kötelez. Ha embertársad nyomorúsága érintetlenül hagy, ha nem nyújtasz segítő kezet az élet elesettjei felé, nem áldás, de átok lesz még az imádság is az ajkadon. Minden vallás értéke azon fordul meg, hogy mennyi jóra tudja az embert ráképesíteni. A legjobb vallás az a vallás, melynek hívei a legtisztább, a legbecsületesebb életet élik s társadalmunk nagy nyomorúságának enyhítésére a legtöbb áldozatot hozzák. Az a vallásosság, mely nem jut kifejezésre tiszta erkölcsi életben és jó cselekedetekben, csak álszenteskedés csupán, mit a farizeusok esetében még maga a szelídlelkű Jézus is oly kérlelhetetlen szigorúsággal ostromozott.

Tartok tőle, hogy ha ma közénk jönne, közünk is éppúgy megcsattogtatná ostorát, mint ahogy egykor a farizeusok esetében tette. Vasárnapi istentiszteletünk áhítata legfeljebb csak a templom küszöbéig tart s aztán úgy lehull rólunk, mint valami farsangi konfetti. Künn az életben épp az ellenkezőjét cselekedesszük annak, amire az ige kötelez. Gyűlölködünk, szívünkben bosszút forralunk s ahol csak lehet egyik a másikat megrövidítjük, Isten és embertársaink iránt való kötelességeinkkel adósak maradunk s még abban a kevés jóban is, amit esetleg teszünk, több a hivalkodás, mint az önzetlen szeretet.

Gazdasági életünk rendszere mindennek mondható, csak kereszténynek nem. Azt a nyomort, melynek méretei az egész világon olyan szörnyű arányokat öltöttek, a divatos magyarázatokkal menteni nem lehet. Isten annyi áldást ad minden esztendőben, hogy az két anynyi ember megélhetéséhez is bőven elég volna, mint amennyi ma a föld hátán él. A világon oly sok élelmiszer van felhalmozva, hogy akkor is elegendő volna az emberiség ellátására, ha a föld egy évig semmit se teremne. A raktárak annyi árut őriznek, hogy a készletekből minden élő ember kétszer újra öltözködhetne

és mégis milliók éheznek és rongyoskodnak. Miért? Mert hiányzik valami, valami, ami az életben a legszükségesebb, valami, ami nélkül zsírjában pusztulhat a világ. Hiányzik az emberek szívéből a krisztusi szeretet, ami a föld Isten adta javaiban igazságos megosztást csinálhatna. Azt az elégedetlenséget, mely milliók lelkében forrik és amelynek kirobbanásától lehet félni, megszüntetni s a mai nemzedéket egy jobb jövő tavaszához átsegíteni csak akkor lehet, ha ma mindenki meghozza azt az áldozatot, melyre a szeretet és az igazság isteni parancsolata mindnyájunkat kötelez.

„A jó fa gyümölcsöt terem.“ Ezt az evangéliumi igazságot Madách így fogalmazta meg „Nem adhatok mást, mint mi lényegem“. Az ember, kinek alaptermészete a jóság, szükség-szerűen cselekszi a jót, még akkor is, ha érette nem babér, hanem mint Krisztus esetében, töviskoszorú jár. A jót lelkiismerete kategórikus parancsszavára teszi, ami meg nem tagadhat, mert akkor önmagát tagadná meg. Egy szent lelkikényszer alatt éli boldogan életét. Ellenállhatatlan lelki kényszer az nála, hogy minden szavában és cselekedetében jó, igaz és becsületes legyen és maradjon még akkor is, ha, mint az ártatlan Jézust, keresztre

feszítik. Lehetetlen az, hogy a szőlő töviset teremjen. De a bojtorjánról sem szed soha senki fügét. A rossz fa rossz gyümölcsöt terem. A rossz ember lelkének romlottságát odarondítja minden felé, ahol csak az életben megfordul. Az ilyen emberekért ma is így imádkozunk: „Atyám, bocsásd meg nekik, mert nem tudják mit cselekszenek.“

Minden igazi jócselekedet egy, az Istennek bemutatott hálaáldozat, mellyel megköszönjük Neki az áldást, melyben minket kegyelmesen részesített. Tehetséggel, tudással áldott meg az Isten? Minden tudományodat és tehetségedet embertársaid javára kell felhasználnod. Jaj neked, ha Isten adta tudományodat csak pénzért, csak azoknak méred, akik meg is tudják azt neked fizetni. Jaj annak az orvosnak, aki csak pénzért gyógyítja betegét. Jaj annak a lelkipásztornak, aki pénzért mondja a misét s hirdeti Istennek szent igéjét. Földi javak birtokába helyezett az Úr? Gondoltál-e arra, hogy a vagyon felelősséggel jár és hogy ez a felelősség sohasem volt olyan súlyos, mint épp a mai nagy nyomorúságok idején. Isten ellen vétkezik az az ember, ki ma önző módon csak magának él. Isten a szegények kenyerét is a gazdagok kezébe tette le.

Senki se korlátlan ura, csak megbízott kezelője vagyonának és az Isten ítélő széke előtt kell majd számot adnia, hogy elég becsületesen és igazlelkűen sáfárkodott-e vagyonával. Nem áldás, de átok szájunkban minden falat, melyet önhibájukon kívül tönkrement, éhező embertársainkkal meg nem osztunk. Minden igazi jócselekedet egy az Istennek bemutatott hálaáldozat. Ez azt is jelenti, hogy a hiúságból üzött jótékonykodásnak, mikor valaki csak azért cselekszi a jót, hogy az emberektől érte dicséretet nyerjen, az iparszerű jótékonykodásnak, mikor valaki két annyi hálát vár, mint amennyi jót tesz, Isten előtt nincs semmi értéke. Az az igazi jócselekedet, amit senkinek se mondunk el, amelyet senki sem tud, senki sem lát, csak egyedül az Isten.

„Minden fa, amely nem terem jó gyümölcsöt kivágattatik és a tüzre vettetik.“ Kinek élete nem termi meg a jócselekedetek gyümölcsét hazája javára, embertársai boldogítására s az Isten dicsőségére: megpecsételt sorsa a kárhozat. S a nemzetnek is, melynek szellemi és erkölcsi értéke nem üti meg azt a méreteket, melyet az igazságos Isten állított fel, sorsa a pusztulás, még akkor is, ha országhatárait millió ágyúk védik.

Minden Demosthénésnél szebben beszél a tett, — mondja a példaszó. Egy pogány bölcstanítványainak ezt mondotta: figyeljétek meg a keresztényeket s ha ők se élnek erkölcsösebb életet, mint ti, nincs miért velük törődjétek. Ámde az első keresztények életén ott tündökölt a felsőbbrendűség isteni vonása, a jóság és ebben a jóságban volt az ő hódító erejük. Az apostolok nem ékesszólásukkal, nem a hittudományok boncolgatásával, hanem istenes életük vonzó, hódító erejével térítették meg a pogányok millióit. Misszionáriusokat küldtünk mi is Kínába, Japánba, Indiába s más távolkeleti országokba. De a mi kereszténységünkben hiányzik a hódító erő. „Keresztény vallásokat és minden kultúrákat, melynek nevében a világháborúban egymást gyilkoltatok, tartsátok meg ti magatoknak, mi nem kérünk belőle.“ Ezt szokták sokszor a mi különben apostoli lelkületű misszionáriusainknak szemébe vágni. S a háborút jogosan vagy jogtalanul, de nyugatról importált átoknak tartják.

Világhírű politikusok és közigazdászok nyilatkozatait hallottuk. Ha békét akarunk, állítsuk vissza a nemzetek között a kölcsönös bizalmat, mert ha nem, a bizalmatlanság és a

kölcsönös gyanakvás a végén egy olyan háborúhoz vezet, mely a művelt világ halálát fogja jelenteni. Úgy van! De a világ bölcsei elfelejtik azt, hogy a kölcsönös bizalmat a nemzetek között helyreállítani s a gyanakvást megszüntetni csak az igazság követelményeinek érvényesítésével lehet. Lehet-e bizalmat ébreszteni annak az embernek a lelkében, akit csúfosan megesaltak? Felejtsük el a multat, ha azt akarjuk, hogy közelebb jöjjünk egymáshoz — tanácsolják, — mert a mult sérelmeinek az emlegetése még nagyobb szakadékot vág az egymásra utalt fajok és nemzetek közé! De felejteti-e fájalmát az ember, akinek a kezét s a lábát levágták s a seb helye szakadatlanul vérzik? Jóvátételről beszélt a háború után a világi bölcsek tanácsa sokáig. S elfelejtették azt, hogy jogosan csak egy jóvátételről lehetett volna szó csupán: jóvátételéről azoknak az igazságtalanságoknak, melyeket egyik-másik nemzetten elkövettek. Minden bajnak orvossága az igazság. Azt az elkeseredést, mely ma a megrovidított nemzetek lelkében forrik s a világot állandó háborúságban tartja, megszüntetni csak igazsággal lehet. Csak az igazság hozhat biztos békét, biztos kenyeret és biztos boldogulást a válságban vergődő világ népeinek. A

békének, a biztonságnak, amiről különböző konferenciákon annyi szó esett, feltétele az igazság. A régi példaszó: — „ha békét akarsz, készülj a háborúra“, — ma ekként módosul: — „ha békét akarsz, akard az igazságot“. Igazságot a megesaltak millióinak!

A sok igazságtalanság látása még a keresztény vallással szemben is bizalmatlanságot ébresztett igen sok derék embernek a szívében. Csődöt mondott a keresztény vallás, — állítják — mert nem tudta megakadályozni azt a katasztrófát, mely a szörnyű háborúval s a háború után a még szörnyűbb úgynevezett békeszerződésekkel szakadt az emberiségre. Úgy van, igaz! Csődöt mondott a XX. század álszenteskedő, csupán csak külső formáságoknak élő, hipokrita kereszténysége, melyből hiányzik a Krisztus lelke. Csődöt mondott az a kereszténység, melynek hívei még csak megse próbálták, hogy a szeretet és az igazság parancsát az egyéni, a társadalmi és a nemzetközi életben komolyan érvényesítsék. Csődöt mondott az a kereszténység, melynek hívei épp az ellenkezőjét cselekszik annak, mint amit a szeretet és az igazság isteni parancsolata követel. Csődöt mondott az a kereszténység,

melynek hívei, mint egykor a farizeusok, Krisztust keresztre feszítik.

Az igazlelkűség és a jócselekedetek kereszténységének a próbája még csak ezután kell, hogy elkövetkezzék. Csak ezután fogjuk majd meglátni, — ha ugyan meglátjuk — hogy milyen lesz az a világ, melyben végre komolyan veszik Jézus evangéliumát. Ma még lelkünkre hullanak a bőjti figyelmeztetés döbbenetes szavai. *„Minden fa, amely nem terem jó gyümölcsöt, kivágattatik és tüzre vettetik.“* Szívleljük meg, amíg még nem késő!

Jézu
mondá n
a pogán
tanak, un
jaik hat
így lesz
akar len
szolgátok
lenni, m
Márk. X.

Most, amikor
lelkében 40 esztend
áll, hogy az égi s
mondjon, nem talál
igéket, mint amikor
hogya csak ilyen
hogy ezeknek a sze